

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Загальноуніверситетська кафедра світової літератури та культури
імені проф. О. Мішукова

 "ЗАТВЕРДЖУЮ"
Завідувач кафедри
Ніна ІЛЬІНСЬКА
"29" серпня 2019 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ОК 19 ІСТОРІЯ ЗАРУБЕЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ (XX СТ.)**

Спеціальність:

- 014 Середня освіта (мова і література українська)
- 014 Середня освіта (мова і література українська, англійська)

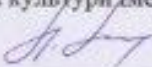
Факультет української філології та журналістики

2019-2020 навчальний рік

Робоча програма з історії зарубіжної літератури (XX ст.) для студентів спеціальності:
014 Середня освіта (мова і література українська)
014 Середня освіта (мова і література українська, англійська)

Розробник: Клімчук О.В., доцент кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова, кандидат філол. наук, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова
Протокол №1 від «29» серпня 2019 р.
Завідувач кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова

_____ (Ніна ІЛЬІНСЬКА)

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01. Освіта / Педагогіка	Нормативна		
Модулів - 2	Спеціальність: 014 Середня освіта (мова і література українська)	Рік підготовки:		
Змістових модулів – 2		4		
Загальна кількість годин – 90		Семестр	7	
		Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Ступінь вищої освіти: бакалавр	24 год.		
		Практичні, семінарські		
		22 год.		
		Лабораторні		
		-		
		Самостійна робота		
		44 год.		
Вид контролю: екзамен				

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
для денної форми навчання – 51%/49%

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 2	Галузь знань: 01. Освіта / Педагогіка	Нормативна		
Модулів – 2	Спеціальність: 014 Середня освіта (мова і література українська, англійська)	Рік підготовки:		
Змістових модулів – 2		4		
Загальна кількість годин – 60		Семестр		
		7		
		Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Ступінь вищої освіти: бакалавр	18 год.	.	
		Практичні, семінарські		
		14 год.	.	
		Лабораторні		
		-		
		Самостійна робота		
		28 год.		
Вид контролю: екзамен				

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
для денної форми навчання – 53%/47%

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія зарубіжної літератури (XX ст.)» є формування літературознавчих компетенцій, ознайомлення з кращими творами художньої літератури періоду 10-80-х рр. XX ст., вивчення процесів та тенденцій у літературній творчості провідних митців з урахуванням їх індивідуальних та національних особливостей.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Історія зарубіжної літератури (XX ст.)» є:

методичні: визначити хронологічні та значеннєві межі поняття «зарубіжна література XX століття», опанувати центральні категорії історії літератури XX століття та сучасної поезики літературних творів; познайомити з методами аналізу творів, що належать до різних напрямів та течій; дослідити зміни у жанровій системі та структурі художніх творів цієї доби;

пізнавальні: познайомити студентів з роботами науковців з питань теоретичної рефлексії історико-літературного процесу XX століття, творчістю видатних письменників та їх програмними творами у історичному контексті світової та національної культури, новими підходами до інтерпретації художніх текстів;

практичні: сформувати навички аналізу творів модерністського, авангардистського та традиційного спрямування; формувати читацький інтерес до зарубіжної літератури XX століття та потребу самостійно долучатися до нових методологічних та художніх явищ неklasичного типу; удосконалювати вміння виявляти типологічно близькі явища, визначати особливості творчого методу письменника, виявляти специфіку твору у національному та світовому культурно-естетичному контексті.

Загальні компетентності (ЗК)

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Фахові компетентності (ФК)

Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), вміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного кругогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

Здатність критично осмислювати нові художні тенденції, використовувати фахові знання з літератури, вміння й навички в галузі порівняльного літературознавства для аналізу літературного процесу.

Програмні результати навчання (ПРН)

Знає провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.

Розрізняє епохи (періоди), напрями, течії, жанри, стилі української літератури за їх сутнісними характеристиками й на тлі світового письменства. Використовує гуманістичний потенціал української літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.

Навчається впродовж життя і вдосконалює з високим рівнем автономності набуто під час навчання кваліфікацію.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття: стильові течії, індивідуальні художні системи

Історико-культурний контекст літератури ХХ століття. Провідні літературні напрями ХХ століття: реалізм, модернізм, авангардизм, постмодернізм. Основні течії модернізму та авангардизму: імпресіонізм, символізм, експресіонізм, футуризм, імажизм, дадаїзм, сюрреалізм, неореалізм. Потік свідомості у літературі. Потік свідомості як принцип художньої організації модерністської прози.

Характеристика авангардистських течій: експресіонізм, кубізм, дадаїзм, сюрреалізм, футуризм, абстракція, імажизм тощо. Творчість Г. Аполлінера. Біографічні відомості про письменника. Початок поетичної творчості («Бестіарій, або Кортєж Орфея»). Неоромантичні, символічні та неокласицистичні риси ранньої творчості поета. «Ліричний епос» Аполлінера. Збірка «Алкоголі» свідомість його поетичної зрілості: Семантика назви, основні мотиви, особливості поетики. Стаття «Нова свідомість і поети» – маніфест нового мистецтва. Остання збірка Аполлінера «Каліграми». Вплив Аполлінера на європейську поезію ХХ ст.

Тема 2. Модерністська проза Ф.Кафки. Метафоричний характер романів «Процес», «Замок». Проблема відчуження у новелі «Перевтілення».

Модерністська проза Ф. Кафки. Експресіонізм як художньо-естетичне явище 10-20-х років ХХ століття. Вплив експресіонізму на творчий метод Кафки. Своєрідність світосприйняття Ф. Кафки. Проблема відчуження у новелі «Перевтілення». Фантастичні та побутові елементи у творах письменника. Метафоричний характер романів «Процес», «Замок». Особливості композиції творів – відсутність традиційних сюжетних компонентів, побудова на основі принципу «маячного сну» та ін. Жанрові трансформації й філософський характер притч «Пасажири залізниці», «Дерева», «Шуліка» та ін. Поняття параболі.

Тема 3. Реалістична література ХХ ст. Оновлення у реалізмі I половини ХХ століття. Жанрові прояви нового художнього синтезу.

Жанрово-тематичні різновиди реалістичного роману першої половини ХХ ст. Жанр інтелектуального роману в зарубіжній літературі першої половини ХХ століття. Поняття «інтелектуальний роман» («філософський роман», «роман ідей»). Культурно-історичні основи жанру. Принципи побудови «інтелектуального роману». Внутрішнє життя людини в романах Г. Гессе. Реальність та ірреальність у романі «Степовий вовк». «Паломництво в країну Сходу» як пролог до роману «Гра в бісер». Художні і філософські пошуки Г. Гессе та їх втілення в романі «Гра в бісер». «Гра» та її функції в романі. Міф і сучасність в романі Т. Манна «Чарівна гора». Вірність темі «мистецтво і митець».

Тема 4. Різновекторні тенденції розвитку реалізму першої половини ХХ століття. Творчість Дж. Стейнбека

Переосмислення ролі автора у відтворенні художньої картини світу, зниження пріоритету сюжетності, відмова від одномірно-лінійного розуміння простору й часу, нове ставлення до пізнання дійсності, специфіка міфотворчості. Взаємовплив модернізму і реалізму, вплив філософських та психоаналітичних концепцій. Продовження «життя» роману, актуалізація «малих» жанрів, зокрема новелістики. Жанрові прояви нового художнього синтезу: активізація меніппейної традиції, особливе місце роману-антиутопії, тяжіння до універсального типу цілісності в притчових формах.

Джон Ернст Стейнбек. Традиції і новації в епічних творах, розмаїття тематики і жанрів. «Зима турботи нашої» — останній роман Стейнбека, підсумок його творчого шляху. Проблематика та художні особливості твору.

Тема 5. Тема «втраченої генерації» як відображення подій Першої світової війни. Типологічна схожість романів Е. Гемінгвея і Е.М. Ремарка.

Література втраченої генерації. Історико-культурні витоки та художня специфіка літератури «втраченої генерації». Тема «втраченої генерації» в світовій літературі. Особливості ремарківського героя «втраченого покоління» (за романами «На Західному фронті без змін», «Три товариші», «Повернення»). Людина і війна у ранніх романах Е. Гемінгвея («Фієста», «Прощавай, зброє!»). Трагедія митця-маргінала у романі Р. Олдінгтона «Смерть героя». «Джазова» природа оповіді. Трагедія молодого покоління у творах Фіцджеральда («Оповідання джазової доби»).

Тема 6. Проблема співвідношення модернізму і реалізму в літературному творі. Міфопоетика роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита»

Міфопоетична тенденція. Модифікація реалізму під впливом нереалістичних течій і шкіл. Творчість М. Булгакова. Проблема «митець і влада» у долі та творчості письменника. Жанрова палітра письменника. Сатиричні повісті та оповідання «Собаче серце», «Фатальні яйця». Історія створення та публікації роману «Майстер і Маргарита». Проблема жанру. Структурні та сюжетно-композиційні особливості твору. Тематика та проблематика роману. Трансформація євангельських образів та сюжетів. Міфопоетичні риси інфернальних образів (Воланд та його супутники). Сатирична лінія твору, його художня своєрідність та стилістична досконалість.

Тема 7. Творчість Б.Брехта. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття

Жанрово-стильові модифікації драматургії першої половини ХХ століття. Нова європейська драма. Реалістичні тенденції в європейській «новій драмі» («драма ідей» Г. Ібсена, «драма-дискусія» Б. Шоу, ліро-психологічна драма А. Чехова). «Епічний театр» Б. Брехта. Суспільна та театральна діяльність Брехта. Брехт – прозаїк, поет-лірик, теоретик літератури, засновник «епічної драми». Визначні твори драматурга: «Матінка Кураж та її діти», «Кавказьке крейдиане коло», «Життя Галілея», «Копійчана опера». Новаторська сценографія Брехта.

Тема 8. Антиутопія як метажанр. Типологічні риси роману-антиутопії ХХ ст.

Антиутопія ХХ століття: історія становлення та художня специфіка жанру. Сатирична спрямованість роману О. Гакслі «Чудовий новий світ». Антиутопічні мотиви роману Є. Замятіна «Ми». Соціальні й моральні перестороги у романах А. Платонова «Котлован» та «Чевенгур». Проблема «особистість і тоталітарна влада» в романі Дж. Орвела «1984». Філософсько-алегоричний сенс казки-застереження Дж. Орвелла «Ферма тварин». Згубне майбуття суспільства без книги у романі Бредбері «451 градус за Фаренгейтом».

Тема 9. Екзистенціалізм в художній свідомості ХХ століття.

Поняття «екзистенції», «порогової ситуації», «свободи», «вибору». Картина світу та концепція особистості, тип екзистенціалістської свідомості (І. Анненський, І. Бунін, В. Набоков, Ж.П. Сартр, А. Камю). Теоретичні концепції екзистенціалізму та їх втілення у повісті Сартра «Нудьга», оповіданні «Стіна», драмі «Мухи». Екзистенціалістська «версія» А. Камю. Ідеї абсурду та метафізичного бунту у філософських есе «Міф про Сізіфа» та «Бунтівна людина». Протистояння людини й суспільства у повісті «Сторонній». Персоніфікація різних можливостей в ситуації вибору, протистояння абсурдній дійсності у романі «Чума». Екзистенціалістська тенденція в сучасній російській поезії (Й. Бродський, С. Стратановський).

Тема 10. Жанр філософського роману в літературі другої половини ХХ століття

Жанр філософського роману, генезис і культурно-історичні передумови його розвитку. Філософські аспекти творчості У. Голдінга. Взаємодія людини, природи і цивілізації в романах В. Голдінга. Концепція «добра» і «зла». Мотив «темноти людського серця». Цивілізація і

варварство у романі У. Голдінга «Володар мух». Герої романів У. Голдінга: проблема вибору. Синтез філософського і художнього, реального і умовного, притчового та пародійного в романах письменника. Філософський підтекст та символіка.

Тема 11. Творчість Дж. Селінджера как провісника бітників

Пошуки духовних ідеалів, трагізм світовідчуження, відчуженість особи. Ідея нонконформізму в романі Д. Селінджера «Над прірвою у житті». Тип бунтівника в романі «Над прірвою у житті»: проблема самопізнання і самовираження в романі. Пошуки духовного наставника. «Цикл про Глассів» – проблема ідеального героя. Образ сучасного світу, тема творчості та творчої особистості в творах Селінджера. Основні поняття східної поетики, інтерпретовані письменником.

Тема 12. Естетика «театру абсурду»

Попередники «театру абсурду»: театр А. Жаррі, «театр жорстокості» А. Арто. Специфіка художнього мислення Е. Йонеско і С. Беккета. Екзистенціалізм і «театр абсурду». Театральний експеримент: роль умовності, нові взаємовідносини сценічної дії і тексту, пародія на логічне мислення, недовіра до слова, трансформація образу. «Театр абсурду» і деміфологізація повсякденного життя. П'єси Е.Йонеско – «наочний посібник з соціальної патології масової свідомості». Трагедія мови в «театрі абсурду». Жанрово-стильова специфіка трагіфарсу «Носороги». Модель героя: «людина взагалі» або «людина епохи»? Миті життя і вічна самотність героїв С. Беккета в п'єсі «Чекаючи на Годо».

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
014 Середня освіта (мова і література українська)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		п	лаб	Інд	с.р.	л		п	ла б	інд	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Література першої половини ХХ століття: різноманітність пошуків та багатовекторність тенденцій												
Тема 1. Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття.	5	2				3						
Тема 2. Модерністська проза Ф.Кафки.	8	2	2			4						
Тема 3. Жанрово-тематичні різновиди реалістичного роману ХХ ст. Інтелектуальний роман Т.Манна.	8	2	2			4						
Тема 4. Оновлення реалізму ХХ ст. Творчість Дж. Стейнбека.	8	2	2			4						
Тема 5. Тема «втраченої генерації» в творчості Е. Гемінгвея та Е.М. Ремарка	8	2	2			4						
Тема 6. Міфопоетика роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита»	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 1	44	12	10			22						
Змістовий модуль 2.												
Література середини ХХ століття: оновлення жанрів художньої прози, нова авторська суб'єктивність												
Тема 7. Творчість Б.Брехта. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття	7	2	2			3						
Тема 8. Антиутопія як метажанр. Типологічні риси роману-антиутопії ХХ ст.	8	2	2			4						
Тема 9. Екзистенціалізм в художній свідомості ХХ століття. Теоретичні	8	2	2			4						

концепції та їх втілення у прозі Ж.П. Сартра і А. Камю												
Тема 10. Жанр філософського роману. Цивілізація і варварство в романі В. Голдінга «Володар мух».	8	2	2			4						
Тема 11. Творчість Дж. Селінджера як провісник літератури бітників: пошуки духовних ідеалів, трагізм світосприймання.	8	2	2			4						
Тема 12. Сміхове і трагічне в театрі абсурду (Е. Йонеско, С. Беккет, С. Мрожек)	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 2	46	12	12			22						
Усього годин	90	24	22			44						

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
014 Середня освіта (мова і література українська, англійська)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		п	лаб	Інд	с.р.	л		п	ла б	інд	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Література першої половини ХХ століття: різноманітність пошуків та багатовекторність тенденцій												
Тема 1. Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття.	5	2				3						
Тема 2. Модерністська проза Ф.Кафки.	7	2	2			3						
Тема 3. Жанрово-тематичні різновиди реалістичного роману ХХ ст. Інтелектуальний роман Т.Манна	7	2	2			3						
Тема 4. Оновлення реалізму ХХ ст. Творчість Дж. Стейнбека.	7	2	2			3						
Тема 5. Тема «втраченої генерації» в творчості Е. Гемінгвея та Е.М. Ремарка	8	2	2			4						
Разом за змістовим модулем 1	34	10	8			16						
Змістовий модуль 2. Література середини ХХ століття: оновлення жанрів художньої прози, нова авторська суб'єктивність												
Тема 6. Творчість Б.Брехта. “Епічна драма” Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття	5	2				3						
Тема 7. Антиутопія як метажанр. Типологічні риси роману-антиутопії ХХ ст.	7	2	2			3						
Тема 8. Екзистенціалізм в художній свідомості ХХ століття. Теоретичні концепції та їх втілення у прозі Ж.П. Сартра і А. Камю	7	2	2			3						

Тема 9. Жанр філософського роману. Цивілізація і варварство в романі В. Голдінга «Володар мух».	7	2	2			3						
Разом за змістовим модулем 2	26	8	6			12						
Разом	60	18	14			28						

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

014 Середня освіта (мова і література українська)

Змістовий модуль 1.

Література першої половини ХХ століття: різноманітність пошуків та багатовекторність тенденцій

Лекційний модуль

1. Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття (2 год.)
2. Модерністська проза Ф.Кафки (2 год.)
3. Жанрово-тематичні різновиди реалістичного роману ХХ ст. Інтелектуальний роман Т.Манна (2 год.)
4. Оновлення реалізму ХХ ст. Творчість Дж. Стейнбека (2 год.)
5. Тема «втраченої генерації» в творчості Е. Гемінгвея та Е.М. Ремарка (2 год.)
6. Міфопоетика роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита» (2 год.)

Семінарський модуль

1. Трагічне відчуження людини у творчості Ф. Кафки (2 год.)
2. Тема мистецтва, проблема декадансу та декадентської особистості у новелістиці Т. Манна («Тоніо Крюгер», «Трістан», «Смерть у Венеції») (2 год.)
3. Міфопоетика творів Джона Стейнбека і традиції американської літератури (2 год.)
4. Тема «втраченої генерації» в прозі Е.М. Ремарка і Е. Гемінгвея (2 год.)
5. Міфотворчість М. Булгакова у романі «Майстер и Маргарита» (2 год.)

Самостійний модуль

1. Прочитати художні тексти (10 год.).
2. Скласти конспекти семінарських занять та самостійної роботи (10 год.)
3. Підготувати тему: «Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття» (2 год.)

Змістовий модуль 2.

Література середини ХХ століття: оновлення жанрів художньої прози, нова авторська суб'єктивність

Лекційний модуль

1. Творчість Б.Брехта. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття (2 год.)
2. Антиутопія як метажанр. Типологічні риси роману-антиутопії ХХ ст. (2 год.)
3. Екзистенціалізм в художній свідомості ХХ століття. Теоретичні концепції та їх втілення у прозі Ж.П. Сартра і А. Камю (2 год.)
4. Жанр філософського роману. Цивілізація і варварство в романі В. Голдінга «Володар мух» (2 год.)
5. Творчість Дж. Селінджера як провісник літератури бітників: пошуки духовних ідеалів, трагізм світосприймання (2 год.)
6. Сміхове і трагічне в театрі абсурду (Е. Йонеско, С. Беккет, С. Мрожек) (2 год.)

Семінарський модуль

1. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття (2 год.)
2. Жанр антиутопії в літературі ХХ століття (2 год.)
3. Екзистенціалізм у французькій літературі ХХ століття (2 год.)
4. Міфопоетичне прочитання роману-притчі В.Голдінга «Володар мух» (2 год.)
5. Образ бунтівника в романі Д.Д. Селінджера «Над прірвою у житті» (2 год.)
6. Логіка й абсурд у п'єсах Е. Йонеско (2 год.)

Самостійний модуль

1. Прочитати художні тексти (10 год.).
2. Скласти конспекти семінарських занять та самостійної роботи (10 год.)
3. Підготувати тему: «Творчість С. Беккета» (2 год.).

Підсумкова тека: екзамен

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
014 Середня освіта (мова і література українська, англійська)

Змістовий модуль 1.

Література першої половини ХХ століття: різноманітність пошуків та багатовекторність тенденцій

Лекційний модуль

1. Загальна характеристика літературного процесу ХХ століття (2 год.)
2. Модерністська проза Ф.Кафки (2 год.)
3. Жанрово-тематичні різновиди реалістичного роману ХХ ст. Інтелектуальний роман Т.Манна (2 год.)
4. Оновлення реалізму ХХ ст. Творчість Дж. Стейнбека (2 год.)
5. Тема «втраченої генерації» в творчості Е. Гемінгвея та Е.М. Ремарка (2 год.)

Семінарський модуль

1. Трагічне відчуження людини у творчості Ф. Кафки (2 год.)
2. Міфопоетика творів Джона Стейнбека і традиції американської літератури (2 год.)
3. Тема «втраченої генерації» в прозі Е.М. Ремарка і Е. Гемінгвея (2 год.)

Самостійний модуль

1. Прочитати художні тексти (8 год.)
2. Скласти конспекти семінарських занять та самостійної роботи (4 год.).
3. Підготувати тему: «Тема мистецтва, проблема декадансу та декадентської особистості у новелістиці Т. Манна» (2 год.)

Змістовий модуль 2.

Література середини ХХ століття: оновлення жанрів художньої прози, нова авторська суб'єктивність

Лекційний модуль

1. Творчість Б.Брехта. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття (2 год.)
2. Антиутопія як метажанр. Типологічні риси роману-антиутопії ХХ ст. (2 год.)
3. Екзистенціалізм в художній свідомості ХХ століття. Теоретичні концепції та їх втілення у прозі Ж.П. Сартра і А. Камю (2 год.)
4. Жанр філософського роману. Цивілізація і варварство в романі В. Голдінга «Володар мух» (2 год.)

Семінарський модуль

1. «Епічна драма» Б. Брехта як новаторська драма ХХ століття (2 год.)
2. Жанр антиутопії в літературі ХХ століття (2 год.)
3. Екзистенціалізм у французькій літературі ХХ століття (2 год.)
4. Міфопоетичне прочитання роману-притчі В.Голдінга «Володар мух» (2 год.)

Самостійний модуль

1. Прочитати художні тексти (8 год.) .
2. Скласти конспекти семінарських занять та самостійної роботи (4 год.).
3. Підготувати тему: «Міфопоетика роману М. Булгакова «Майстер і Маргарита» (2 год.)

Підсумкова тека: екзамен

ПІДСУМКОВА ТЕКА

Методи навчання

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця-філолога з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу. Серед яких: комп'ютерна підтримка навчального процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, опрацювання дискусійних питань).

Методи контролю

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю (усного – співбесіда, письмового - тестування), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному контролю.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Аудиторна робота (семінарське заняття)

Доповідь

Оцінка «відмінно 90-100 балів, А» ставиться, якщо студент повністю розкриває зміст питання, вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання та свідомо вживає літературознавчі терміни, проявляє навички аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, використовує творчий підхід у відповідях на питання, що їх ставить викладач.

Оцінка «добре 82-89 балів, В» ставиться, якщо студент повністю розкриває зміст питання, вільно володіє матеріалом, іноді вживає літературознавчі терміни, проявляє навички аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, але студенту бракує самостійного мислення та творчого підходу у відповідях на питання, що їх ставить викладач.

Оцінка «добре 74-81 балів, С» ставиться, якщо студент недостатньо повно розкриває зміст питання, не досить вільно володіє матеріалом, використовує елементи аналізу, показує знання художнього тексту, наводить приклади та цитати, але не завжди може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «задовільно 64-73 балів, Д» ставиться, якщо студент недостатньо повно розкриває зміст питання, не досить вільно володіє матеріалом, нечітко орієнтується в художньому тексті, на силу наводить приклади та цитати, не завжди може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «задовільно 60-63 балів, Е» ставиться, якщо студент дає лише часткову відповідь на питання, показує погане знання теоретичного матеріалу, нечітко орієнтується в художньому тексті, на силу наводить приклади та цитати, не може дати логічну і послідовну відповідь на питання викладача.

Оцінка «незадовільно 1-59 балів, FХ» ставиться, якщо студент не дає відповіді на питання, не знає теоретичного матеріалу, не орієнтується в художньому тексті, не може навести приклади та цитати, не відповідає на питання викладача або відмовляється від відповіді.

Самостійна робота

Конспект підготовки до заняття

Конспект самостійно опрацьованого матеріалу

Оцінка «відмінно 90-100 балів, А» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, повністю розкриває тему та містить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, присутні посилання на теоретико-літературні джерела, концепції авторитетних дослідників, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; проявлено навички аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати, використано творчий підхід у відповідях на питання; систематизовано та логічно викладено матеріал.

Оцінка «добре 82-89 балів, В» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, повністю розкриває тему та містить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, присутні посилання на теоретико-літературні джерела, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; проявлено навички аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати; недостатньо систематизовано та логічно викладено матеріал.

Оцінка «добре 74-81 балів, С» ставиться, якщо зміст конспекту безпосередньо відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не повністю розкриває тему, містить не досить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується декілька джерел, розкрито зміст нових літературознавчих термінів; використано елементи аналізу, показано знання художнього тексту, наведено приклади та цитати; викладення матеріалу недостатньо структуровано та логічно.

Оцінка «задовільно 64-73 балів, Д» ставиться, якщо зміст конспекту не зовсім відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не повністю розкриває тему, містить не досить ґрунтовні відповіді на питання плану; при підготовці використовується лише одне джерело, не розкрито зміст нових літературознавчих термінів; відсутні елементи аналізу, показано слабкі знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; викладення матеріалу недостатньо структуровано та логічно.

Оцінка «задовільно 60-63 балів, Е» ставиться, якщо зміст конспекту не відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, частково розкриває тему, містить поверхові відповіді на питання плану, відсутні відповіді на деякі питання; при підготовці використовується лише одне джерело; відсутні визначення нових літературознавчих термінів; відсутні елементи аналізу, не показано знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; матеріал викладено нелогічно та непослідовно.

Оцінка «незадовільно 1-59 балів, FX» ставиться за умови відсутності конспекту або якщо зміст конспекту не відповідає плану семінарського (самостійного) заняття, не розкриває тему, містить поверхові відповіді на питання плану або не містить їх; при підготовці використовується лише одне джерело; відсутні визначення нових літературознавчих термінів; не показано знання художнього тексту, немає прикладів та цитат; матеріал викладено нелогічно та непослідовно.

Модульний контроль

Письмова контрольна робота

Оцінка «відмінно 90-100 балів, А» ставиться, якщо студент дає чітку відповідь на питання, вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання та свідомо вживає літературознавчі терміни, добре орієнтується в художньому тексті і дає відповідь на всі питання.

Оцінка «добре 82-89 балів, В» ставиться, якщо студент дає чітку відповідь на питання, вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання та свідомо вживає літературознавчі терміни, добре орієнтується в художньому тексті і дає відповідь на 85 – 90 % питань.

Оцінка «добре 74-81 балів, С» ставиться, якщо студент дає не чітку відповідь на питання, не досить вільно володіє матеріалом, застосовує теоретико-літературні знання, добре орієнтується в художньому тексті і дає відповідь на 75 – 85 % питань.

Оцінка «задовільно 64-73 балів, Д» ставиться, якщо студент дає не чітку відповідь на питання, не вільно володіє матеріалом, частково застосовує теоретико-літературні знання, не дуже добре орієнтується в художньому тексті і дає відповідь на 65 – 75 % питань.

Оцінка «задовільно 60-63 балів, Е» ставиться, якщо студент не дає чітку відповідь на питання, погано володіє матеріалом, не застосовує теоретико-літературні знання, слабо орієнтується в художньому тексті і дає відповідь на 50 – 65 % питань.

Оцінка «незадовільно 1-59 балів, FX» ставиться, якщо студент не дає чітку відповідь на питання, погано володіє матеріалом, не застосовує теоретико-літературні знання, не орієнтується в художньому тексті і дає відповідь менш, ніж на 50 % питань.

8. Критерії оцінювання підсумкового контролю

ЕКЗАМЕН

Оцінка «відмінно» (А) 90-100 балів ставиться, якщо студент показав знання:

- основних напрямів розвитку літературного процесу ХХ ст. у культурному контексті епохи на синхронічному та діахронічному рівнях;
- конкретного значення національної специфіки кожної з літератур зазначеної доби, міждіалітературних зв'язків (особливо зв'язків з українською літературою);
- ознак різних жанрових форм, уміння співвідносити типологічно схожі явища зарубіжних літератур ХХ ст. між собою і з українською літературою;
- глибокі знання біографічних відомостей про письменників епохи, яка вивчається;
- фахової термінології, визначення літературознавчих понять, вміє їх вірно застосувати;
- з аналізу літературного текст у єдності форми та змісту, проводити порівняльний

аналіз творів;

- вміє давати розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка демонструє ерудицію і глибокі знання студента, відповідає вимогам культури мови.

Оцінка «добре» (С) 74-81 бал ставиться, якщо студент показав знання:

- основних напрямів розвитку літературного процесу ХХ ст. у культурному контексті епохи на синхронічному та діахронічному рівнях, проте з деякими неточностями;
- конкретного значення національної специфіки кожної з літератур зазначеної доби, проте не визначає міжлітературних зв'язків (зокрема, зв'язків з українською літературою);
- ознак різних жанрових форм, але не вміє співвідносити типологічно схожі явища зарубіжних літератур ХХ ст. між собою і з українською літературою;
- базові знання біографічних відомостей про письменників епохи, яка вивчається;
- фахової термінології, визначення літературознавчих понять, проте не завжди точно застосовує;
- з аналізу літературного текст у єдності форми та змісту, проте не вдається аргументовано проводити порівняльний аналіз творів;
- вміє давати розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка демонструє ерудицію і глибокі знання студента, відповідає вимогам культури мови, але припускається поодиноких мовленнєвих помилок.

Оцінка «задовільно» (D) 64-73 балів ставиться, якщо студент показав:

- неповне знання розвитку сучасного літературного процесу в культурному контексті епохи на синхронічному та діахронічному рівнях;
- недостатні знання національної специфіки кожної з літератур, що вивчаються, міжлітературних зв'язків;
- неповне знання чітких жанрових форм, недостатньо сформульовані вміння співвідносити типологічно схожі явища зарубіжних літератур доби між собою та з українською літературою;
- фрагментарні знання біографічних відомостей про письменників ХХ ст.;
- у визначенні термінології певні недоречності і невідповідності, недостатній рівень уміння її застосування;
- недостатньо сформульовані вміння аналізувати літературно-художній текст у єдності форми і змісту, проводити порівняльний аналіз творів;
- неповноту відповіді, недостатню аргументованість її основних положень, мовленнєві помилки.
- слабкі навички самостійного аналізу теоретичних та практичних проблем;
- задовільні навички ведення наукової дискусії.

Оцінка «незадовільно» (F) 60-63 балів ставиться за умови, якщо студент має

- деякі історико-літературні та літературознавчі знання, але його відповідь поверхова, допускаються грубі помилки у фактичному матеріалі з історії зарубіжної літератури ХХ ст., мовлення бідне, невиразне.

Оцінка "незадовільно"(X) (1-59) балів ставиться за умови, якщо студент не показав:

- знання розвитку літературного процесу ХХ ст. в культурному контексті епохи на синхронічному та діахронічному рівнях;
- знань з національної специфіки кожної літератури, які вивчаються, їх зв'язки (особливо з українською літературою);
- знання жанрових форм, уміння співвідносити типологічно схожі явища зарубіжних літератур указаної епохи між собою і з українською літературою;
- знання біографічних відомостей про письменників означеного часу;
- термінологічно точного знання літературознавчих понять, їх вірного застосування;
- уміння аналізувати текст у єдності форми та змісту, проводити порівняльний аналіз творів літератури ХХ ст.;

- уміння дати розгорнуту, логічно побудовану відповідь, яка демонструє ерудицію і глибокі знання студента й відповідає вимогам культури мовлення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Алхімія слова живого: Французький роман 1945-2000. – К.: Промінь, 2005. – 383 с.
2. Американський модернізм: контекст, постаті. Післяпостмодерністський погляд // Американські літературні студії в Україні за ред. проф. Т.Н.Денисової. – К.: Факт, 2010. – 424 с.
3. Бондаренко Г. Ф. Літературознавчі перспекції: компаративістська генологія. – Житомир : Вид-во «Полісся», 2014. – 240 с.
4. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М., Гречаник Н.І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 504 с.
5. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття : навч. посіб. – К. : Довіра, 2002. – 318 с.
6. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посібник. – К.: ВЦ Академія, 2010. – 496 с.
7. Меднікова Г. С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття. Навчальний посібник. – К.: Тов-во «Знання», 2002. – 214 с.
8. Помазан І. О. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : підруч. для студ. ф-ту «Референт-перекладач» / І. О. Помазан ; Нар. укр. акад. – Х. : Вид-во НУА, 2010. – 256 с.
9. Теорія літератури: Підручник / За наук. ред. Олександра Галича. – Київ: Либідь, 2001. 488 с.

Додаткова література

1. Бондаренко Г. Ф. Структура художнього світу в новелі Томаса Манна «Смерть у Венеції» // Літературознавчі перспекції: компаративістська генологія. – Житомир: «Полісся», 2014. – С 35-44.
2. Брехтівський часопис (Brecht-Heft): статті, доповіді, есе: Збірн. наук. праць (філолог. науки): № 1 / Ред. колегія Бондарева О. С., Білоус П. В., Волощук Є. В. та ін. – Житомир: Житомирський університет імені Івана Франка, 2011. – 180 с.
3. Бунина С.Н. Эрнест Хемингуэй. – Харьков: Изд-во “Ранок”, 2002. – 72 с.
4. Волощук Е. «Я стою между двух миров...»: Проблема искусства в жизни и творчестве Т. Манна // Вікно в світ. – 2001. – № 1. – С. 5-27.
5. Гольтер І. М. Поетика і символіка імен у романі Дж. Д. Селінджра “Над прірвою у житті” // Світова література на перехресті культур і цивілізацій : збірник наукових праць. – Вип. 3. – Симферополь : Кримський Архів, 2011. – С. 29–41.
6. Девдюк І. В. У світі без ілюзій. Романи Е. Хемінгуея «Прощавай, зброє» та А. Камю «Сторонній» і «Чума» крізь призму екзистенціальних вимірів // Зарубіжна література в школах України. – 2006. – № 3 – С. 6-9.
7. Денисова Т.Н. Нонконформізм середини віку // Історія американської літератури ХХ століття. – К.: Довіра, 2002. – С. 138–143.
8. Задворна К.В. Особливості художнього простору в романі В. Голдінга “Володар мух” і оповіданні В. Підмогильного “Ваня” // Актуальні проблеми слов’янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2010. – Вип. ХХІІІ, ч. 4. – С. 139–143.
9. Затонський Дмитро. Ернест Хемінгуей – письменник і людина // Вікно в світ. – 2000. – № 6. – С. 6–26.
10. Калмикова С. У пошуках «зеленої палички» / утопія та її відродження у світовій літературі / С. Калмикова // Тижневик «ЗЛ». – 2000. – № 17.
11. Клековкін О. Brecht: Стратегіми / Ін-т проблем сучас. мистецтва України НАМ України. – К.: Арт Економі, 2015. – 96 с.
12. Коломієць О. Екзистенційна основа образів прірви, безодні як осмислення в літературі кризового стану суспільства. URL: <http://philology.knu.ua/files/library/folklore/36/22.pdf>.

13. Копач Е. А. Хронотоп современной антиутопии // Мова і культура. Серія : філологія: зб. наук. праць / [гол. ред. Д. С. Бурого]. – К. : Вид. Дім Дмитра Бурого, 2002 – Вип. 5, том 1. – С. 157–161.
14. Косоговський А. В. Життя – це гра?.. (Дж. Д. Селінджер «Над прірвою в житті») // Зарубіжна література. – 2000. – № 37. – С. 7–8.
15. Кузьменко В.І. Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навчальний посібник. – К.: Академія, 2012. – 432 с.
16. Кушнірова Т. В. Філософські мотиви як жанрова домінанта роману М. Булгакова "Майстер і Маргарита" // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Сер. : Філологія. Літературознавство. – 2012. – Т. 192, Вип. 180. – С. 82-85.
17. Ланин Борис. Анатомія літературної антиутопии. URL: http://ecsocman.hse.ru/data/120/386/1217/017_LANIN.pdf
18. Маркелова С. П. Стилiстична роль та особливості авторського передтексту у п'єсах театру абсурду (на матеріалі п'єс С. Беккета та Г.Пінтера). – Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови. – Вип. 9. – Львів, 2001. – С. 9–41.
19. Митропольська Є. Філософія абсурду і театральна естетика ХХ століття: автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.08 – К., 2006. – 20 с.
20. Ничко О.Я. Критична інтерпретація творчої спадщини Джона Стейнбека (американська, італійська, французька літературна критика і преса // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2015. – № 18. – Т. 1. – С. 96-98.
21. Остапенко Л.М. “Ловець” – “над прірвою”: до проблеми рецепції роману Дж. Д. Селінджера. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzfn_2014_4_34.pdf
22. Павличко С.Д. Філософські романи В.Голдінга // Література Англії ХХ ст.: Навч. посібник / О. Шахова та ін. – К., 2000. – С. 239-269.
23. Помазан І. О.Історія зарубіжної літератури ХХ століття : підруч. для студ. гуманітар. ф-тів вищ. навч. закл. – Х. : Вид-во НУА, 2016. – 264 с.
24. Сабат Г. У лабіринтах утопії та антиутопії / Галина Сабат. – Дрогобич : Коло, 2002. – 160 с
25. Скобельська О. І. Виклик над безоднею: роман Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті») // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2004. – № 9. – С. 33–37.
26. Слоневська І. На межі художніх дискурсів: постмодерністські ознаки модерністського роману М. Булгакова "Майстер і Маргарита" // Філологічний дискурс. – 2015. – Вип. 1. – С. 57-61.
27. Таратута С.Л. Світ, що руйнує красу (деякі аспекти аналізу роману Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті») // Зарубіжна література в школах України. – 2005. – № 7. – С.
28. Чайка О.М. Діти ХХ ст. в екстремальних обставинах (за романом В. Голдінга “Володар мух”) // Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. – 2009. – Вип. ХХІ. – С. 406–412.
29. Шаповал О. Мотив вогню в романі В. Голдінга «Володар мух» / О. Шаповал // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – Вип. 2. – С. 80 – 81.
30. Ярошовець С. І. "Ми ж не дикуни..." Роман Вільяма Голдінга "Володар мух" як літературна притча // Зарубіжна література в навчальних закладах. – К.: "Етносфера", 2000. – 65 с.

Інформаційні ресурси

1. Анджапаридзе Г. А. Печальний контрапункт светлого завтра. URL:

- http://www.lib.ru/INOFANT/HAKSLI/hucksley0_1.txt_with-big-pictures.html
2. Бібліотека українського центру. URL: <http://ukrcenter.com>
  3. Васильєв Є.М. "Театр абсурду" та "театр парадоксу": проблеми термінології. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8676/97/>
  4. Вдовиченко Л. Еріх Марія Ремарк – творчість письменника. URL: <https://web.archive.org/web/20170219023131/http://www.zarlit.com/biography/remark.html>
  5. Давиденко Г.Й. Томас Манн – майстер інтелектуального роману. URL: https://pidruchniki.com/18060203/literatura/filosofske_pidgruntya_tvorchosti_tomasa_manna
  6. Девдюк І. В. Проблема трагізму буття у романі Е. Хемінгуея «Прощай, зброе». URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/txt/scientific_conference_34/zbornik_Lodz_34_5-1.pdf
  7. Дьєрдь Лукач. Франц Кафка чи Томас Манн? Авангардизм і критичний реалізм у сучасній буржуазній літературі. URL: <https://vpered.wordpress.com/2018/03/05/lukacs-kafka-mann/>
  8. Електронна бібліотека «Джерело». URL: <http://ukrlib.com>
  9. Затонський Д. Франц Кафка. Складна щирість. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/746/169/27142/>
  10. Іванько С. Джон Стейнбек. URL: <http://american-lit.niv.ru/american-lit/articles/ivanko-dzhonstejnbe.htm>
  11. Кафка Ф. Твори. URL: http://chtyvo.org.ua/authors/Kafka_Franz/
  12. Лозинський В. Перетворення Кафки. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/peretvorennya-kafky>
  13. Маловічко Дар'я. Людина приречена на свободу. Жан-Поль Сартр та його філософія. URL: <https://artefact.org.ua/history/lyudina-prirechena-na-svobodu-zhan-pol-sartr-ta-yogo-filosofiya.html>
  14. Махлин В.Л. О культурно-историческом контексте творчества Хемингуея. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20180511-o-kulturno-istoricheskom-kontekste-tvorchestva-hemingueya>
  15. Назарець В. Біографія Бертольта Брехта URL: <https://javalibre.com.ua/java-book/author/bio/57>
  16. Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою. URL: <http://chl.kiev.ua>
  17. Рюс Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки. — К., 1998. — С. 72-93.
  18. Соколовский А. Ловушка для «агента Сміта». URL: <http://www.chaskor.ru/article/zhan-pol-sartr-lovushka-dlya-agenta-smita-18036>
  19. Спиваковский П. Кровь барона в «Мастере и Маргарите». Булгаковский роман как «антисоветское» произведение. URL: <https://www.pravmir.ru/krov-barona-v-mastere-i-margarite-lektsiya-pavla-spivakovskogo/>

